

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LXV. Quid requiratur & sufficiat, ut ignorantia, & opus ab ignorantia causatum, sit & dicatur voluntarium, ac liberum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUÆSTIO SEXAGESIMA- QUINTA.

*Quid requiratur & sufficiat ut ignorantia, & opus ab ignorantia
causatum sit & dicatur voluntarium, ac liberum?*

Status quæ-
stionis primæ.

UÆSTIO hæc ab omnibus
fermè fusè tractatur ad 1. 2. S.
Thomæ, nec in ea quidquam
speciale occurrit, quod peculia-
rem discussionem mereatur, quia
omnes quoad hanc materiam in

omnibus fermè consentiunt. Quæstio tamen pro-
poni debuit, quia Celladeus *parte 2. lib. 1. quæst.*
10. & 11. vehementer contendit, suam doctrinam
ex communi de voluntario Theologia quodam-
modò demonstrari, communèque sententiam
hactenus explicatam falsitatis redargui. Verùm
quantum fallatur, ex dicendis constabit. Interim
quia duo ad peccatum requiruntur, nempe vo-
luntarietas & libertas, quarum neutra abique re-
presentatione & cognitione rei, quæ imputatur,
haberi potest, ideo difficile videtur explica-
re, quomodò illa, quorum malitia ignoratur,
imputari possint, cum malitia illa videatur
non esse voluntaria, nec sæpe liberè omitti po-
tuisse. Ut hoc explicaret Celladeus, duas has
quæstiones proposuit, et si nil singularis difficul-
tatis in illis eluceat. Ego quæstiones has, utpote
ab omnibus fermè fusè explicatas, ad examen
iterum revocandas non iudico: abundè enim
sufficiet doctrinam Celladei proponere; sic enim
Lector faciliùs videbit in quo verum dicat, & in
quo à veritate discedat, & an rectè impugnetur
rectè iudicabit. Post propositam autem & cor-
rectam doctrinam illius, facillimùm erit quæstioni
satisfacere, atque quid ad voluntarietatem ac libe-
tatem eorum, quæ ex ignorantia fiunt, requiratur
determinare.

ASSERTIO PRIMA.

*Proposium sit breviter exponere doctrinam
de voluntarietate peccatorum ignorantia,
quam Celladeus quæst. 10. lib. 1. Partis 2.
complectitur, atque errores in ea contentos
redarguere.*

EJUS DOCTRINA PROPONITUR.

Sensus Cel-
ladi.

IN PRIMIS rectè contendit omnes omnino
debere ostendere quomodo peccata igno-
rantia sint voluntaria, quamvis verum sit, quod
nil sit voluntarium nisi præcognitum. Ratio id
convincens est, quia omnes tenentur admittere
peccata ignorantia, quæ certè scienter & adver-
tenter non committuntur. Sunt tamen volunta-
ria, quia omne peccatum est voluntarium, & si
ratio voluntarii auferatur, eo ipso omnis ratio
peccati tollitur. Ergò omnes ostendere debent,

quomodo peccata ignoranter commissa sint vo-
luntaria. Hoc videre est in hæreticis. Nemo fal-
vâ fide negare potest quod detur peccatum hære-
sis, etiam internæ. Et tamen qui sic peccat, ve-
ram putat hæresim quam credit; ac proinde in ea
credenda non agnoscit peccatum. Ergò pecca-
tum ignoratum est voluntarium. Sed quomodo
hoc?

3. Rem sic declarat. S. Thomas *1. 2. quæst. 6.* &
cum eo Theologi omnes expressè docent, igno-
rantiam non semper causare involuntarium, quam-
vis præsens ignorantia auferat non solum confi-
derationem, sed etiam ipsam scientiam mali.
Idem docent de concupiscentia, quamvis illa ra-
tionem perturbet & considerationem peccati sæ-
pe adimat. Idem valet de iracundia. Si enim ta-
les passiones & inconsideratio mali ab illis indu-
cta voluntarium tollerent, omnia fermè peccata
tollerentur.

4. Rursus omnes diligentiam aliquam pro ve-
ritate addiscenda postulant. Hanc diligentiam
qui omittit, non excusatur, sed peccat, quando
ex ignorantia munus suum indebitè implet; ut
videre est in Medicis, Judicibus, Confessariis,
aliisque qui debitam diligentiam omittunt, per
quam apti ad suum munus implendum evassent.
Haud dubiè enim mala talium munerum admi-
nistratio est illis voluntaria, quamvis versa in
naturam consuetudine, nullis scrupulis vexentur.
Tantum ergò abest, ut actualis consideratio ma-
li requiratur ad peccatum, ut sapientiores Theo-
logi actualem cogitationem peccati in ipsis
etiam scienter admissis peccatis planè denegent.
Sed difficultas est, quomodo talia opera mala sint
illis voluntaria, cum quando ea ponunt, bona illa
esse, non mala, arbitrentur?

5. Respondetur ergò cum S. Thoma, omnem
ignorantiam, quæ est peccatum vel causa pecca-
ti, esse voluntariam, sicut etiam malitia peccati
scienter admissi est voluntaria, eo scilicet modo,
quo voluntaria esse potest. Unde sicut ut malitia
sit voluntaria, non sufficit quod actus malus sub
ratione actûs representetur, nisi etiam ratio ma-
li aliquo modo appareat, alioquin ipsa malitia
non posset esse voluntaria, quia nullo modo ef-
set præcognita; ita pariter nisi ignorantia ipsa,
& mala per ipsam facienda, aliqua ratione præco-
gnoscantur, non possunt esse voluntaria; repugnat
enim primum peccatum ex ignorantia procedere,
quia ignorantia antecedens, & ab actibus volun-
tatis in se evidens est prorsus invincibilis. ideo-
que cæcè illud à toto excusat, quod à tali igno-
rantia procedit. Atque hinc apparet, quomodo
ignorantia, & mala per illam facienda evadere
possint voluntaria; primò directè, quando igno-
rantia

Urgetur
difficultas
quæstionis
præsentis.

Celladei re-
solutio.

rantia affectatur, ut homo sine reſortu liberiùs peccet; & hæc ignorantia non minuit ſed auget voluntarium. Secundò indirectè, quando per negligentiam quærendi veritatem, quam quiſque ex ſuo officio ſcire poterat & debebat, ignorantia incurritur. Homo enim præſciens ſe debere ignorantiam expellere, ut illà expulſà quæ mala vitanda, & quæ bona ſibi faciendæ eſſent ſciret, voluntariè & imputabiliter ignorantiam incurrit, quando negligit veritatem quærendi; ideoque tam ignorantia quàm mala per illam cauſanda ſunt indirectè voluntaria, ad quod certè in dicto caſu ſufficiens cognitio prævia non deſuit, ut patet. Porro ignorantiam huiusmodi indirectè tantùm volitam, quatenus potuit ac debuit impediri, non tollere ſed ſolùm minuere malitiam eorum, quæ ab ipſa cauſantur, eſt conſans omnium Theologorum opinio.

6. Neque tamen opus eſt, ignorantias iſtas, aut mala per ignorantiam cauſanda, præcognoſci in individuo aut in ſpecie, ſed ſufficit ſi cognoſcantur in genere. Sic Iudex, aut Medicus prævidens ſolùm in genere multa à ſe ignorari, ſine quorum notitia muneri ſuo ſatisfacere nequit, peccat haud dubiè negligendo ea ſcire, adeo ut ignorantia illà, & mala ab illis proveniunt ſint illis voluntaria, atque imputabilia, quamvis neſciant in individuo aut in ſpecie, quæ quot & qualia ipſi deſint. Ergò non requiritur ut malitia actûs, aut ignorantia in individuo aut in ſpecie præcognoſcantur, ſed ſufficit, ſi præcognoſcantur in genere. Hoc etiam ex eo convincitur, quòd ignorantia & malitia in genere, non minùs quàm in ſpecie ac individuo cognita, affectari poſſunt, & ex negligentia incurri. Ergò utroque modo tam ignorantia, quàm mala ignorata, ſolùm genericè propoſita eſſe poſſunt voluntaria, & conſequenter ad culpam imputari.

7. Itaque tota reſ ad hoc devolvitur, an quis ſcire poterit ac debuerit nec ne? Si non poterit, aut non debuerit, ignorantia eſt illi aut ſimpliciter invincibilis, aut certè inimputabilis; ſi poterit ac debuerit, tamen noluerit, aut omiſerit, ignorantia & mala ab illa provenientia illi imputantur, ſive in genere, ſive in ſpecie illi repræſentata fuerint, quia fuerunt illi voluntaria ſaltem indirectè, & ſic imputantur, quia verè ſunt voluntaria moraliter & interpretativè. Porro hoc voluntarium interpretativum manet, quamdiu quod peccatum eſt per penitentiam non retractatur.

Modernos perſtringit Theologos.

8. Ex his concluditur falſam eſſe doctrinam, quæ ad actuale peccatum actualem mali advertentiam requirit, quia ignorantia, & mala ex ignorantia, ſive affectata ſive craſſa ac ſupina, provenientia, ſunt peccata. Illa autem ſæpe ſunt ſine ulla actuali advertentia ad malum. Quinimmo id quod ex errore fit, bonum eſſe, Deoque placere creditur, ut conſtat in iis qui Apoſtolos perſecuti ſunt, & videre eſt in hæreticis, maxime iis, qui ſuis erroribus innutriti fuerunt, illi enim plerique peccant, ut oſtenſum eſt, quamvis fatiſ conſtet, eos numquam ſectæ ſuæ pravitatem ac malitiam noſſe. Et fanè Hæretici qui ab initio fortè dubitabant, poſtea meliùs, ut ipſis apparet, inſtructi, non dubitant, & tamen iidem, quò immobilitè & pertinaciùs hærent ſectis, quas ut veriſſimas & ut ſanctiſſimas religiones putant, eò ſceleſtiores evadunt & graviùs peccant. Idem dicendum de Ethnicis, qui falſos Deos venerabantur, & ipſas turpitudines tamquam res verè religioſas habebant. An iſti acta advertentibus ſe

male facere? Idem dico de Ethnicis Chriſtiano- rum perſecutoribus, qui religionem Chriſtianam habebant pro ſtolitia, eorum affectas oderant tamquam Magos qui ex commercio cum demonibus mira patrabant ad plebem decipiendam. Et tamen iſti peccabant. Peccatur ergò quando malitia actu non repræſentatur. Immo peccatur læpe, quando opus quod fit creditur eſſe bonum, Deoque gratum. Hætenus Celladeus, qui in ſine quaſtionis ex S. Thoma reſpondet iſis, quæ in initio quaſtionis contra voluntarietatem eorum quæ ſunt ex ignorantia ex S. Thoma propoſuerat. Verùm de his, utpote quæ omnibus notoria ſunt, quæque ut principia in tota hæc materia ab omnibus admittuntur, non eſt quod quidquam dicatur. Solùm ergò ſuperſt, ut hæc Celladei doctrina diſcutiatur, ut ſic aurum à ſcoria ſeparetur.

DOCTRINA ALLATA EXECUTITUR.

9. **I**N PRIMIS univerſaliter dicendum eſt, totam hanc doctrinam nil prorsus conducere præcedenti ad intantum principale de licito probabilitate ulu, aut de ignorantia & errore circa res tam incertas, ut diligentiffimi quique ac optimi de illis directè ſumptis diſcrepent, atque omnes (præter pauculos) de eiſdem reflexè conſideratis uno ore enuncient, eorum uſum eſſe licitum. Ratio eſt perſpicua, quia talium ignorantia non poſteſt non eſſe invincibilis, cum ea ab optimis & diligentiffimis ſuperari nequeat. Præterea error & ignorantia eorum, quæ aut non poſſunt aut non debent ſciri, non eſt imputabilis, ut Celladeus ipſe ex S. Thoma fatetur. Ad ignorantia talium obſectorum, & error circa illa aut non poſſunt, aut non debent vetari; omne enim ejuſmodi præceptum abſurdum eſſet & noxium, cum nemo illud ſervare, aut poſt conatum ſcire poſſet, an illud expleviſſet, nec ne. Ergò nullum datur tale præceptum. Ergò qui poſt diligentiam debitam talia ignorat, ea ignorat, quæ aut non poſſunt aut non debent ſciri. Ergò talis ignorantia aut eſt ſimpliciter invincibilis & involuntaria; aut certè eſt prorsus inimputabilis, quod ſolum contendimus. At totus hic diſcurſus nil facit contra hoc ut patet. Ergò ad præſentis controverſæ ſcopum nil conducit. Nihilominus ad pleniorẽ legentium ſatisfactionem ſingula inſpicenda ſunt.

10. In primis ergò abſolutiffimè amplectimur, duas illas doctrinas, quas ex S. Thoma approbat Celladeus; quarum prima dicit, ignorantiam & mala per ignorantiam cauſata, evadere voluntaria modo directè, modo indirectè, prout ignorantia affectata fuerit, vel per craſſam aut lupinam negligentiam incurſa. Totum ergò negotium de imputabilitate ignorantia ad hoc ſolùm devolvitur, utrùm quis poterit, ac debuerit ea ſcire quæ ignorat: ſi enim ex peccaminofa negligentia ignoret quæ ſcire poterat ac debebat, ignorantia evadit imputabilis; ſecus non eſt imputabilis, nec in ordine ad peccatum contrahendum cenſetur voluntaria. Altera dicit, ignorantiam ac mala per illam cauſata aliquo modo præcognoſci ac prævideri debere, ut evadant voluntaria; quia ſi nullo modo prævideantur, non poſſunt eſſe voluntaria, quia nil volitum niſi præcognitum; ſcitur enim illud ſolùm eſſe voluntarium quod fit à cognoſcente ſingula in quibus eſt actio. Neque tamen ſemper neceſſe eſt, ut cognoſcantur in individuo aut in ſpecie, ſed fatiſ eſt, ut in genere cognoſcantur, quia haud dubiè turpiter agerent, quia

quia ignorantiam taliter propositam aut affectaret, aut ejus remotionem, tunc negligeret, quando posset ac deberet ignorantiam deponere. Ceterum fieri potest, ut minus peccet, qui solum in genere videt malum aliquid ex ignorantia imminere, quam qui illud videt in specie; quia notio generica praescindit à gravitate specierum subjectarum, ideoque non ita afficit animum sicut malitia gravior in sua specie representata; unde fieri potest, ut generica ratio mali solum apprehendatur tamquam levem secum obligationem afferens, eò quòd homo reflectens supra rem hic & nunc, rationabiliter concludat, nil grave timeri saltem hic & nunc ob ignorantiam, si negligat veritatem querere, &c. In quo casu ignorans ex negligentia aut solum venialiter peccabit, aut certè peccati minoris reus erit, quam si mala imminuta in specie ipsi representata fuissent.

Quaeritur 11. Præterea non quævis representatio mali ex ignorantia sequuntur, sive in genere sive in specie inducit obligationem ad scientiam acquirendam, quia sæpe tales representationes sunt male fundatæ; vel quia ex scrupulositate procedunt, vel quia mala representata rarissimè, casualiter, ac præter ordinarium cursum proveniunt, ideoque non nisi imprudenter timentur futura. In talibus autem casibus sæpe tales timores merito contemnuntur, ideoque nec ignorantia ipsa, nec mala ab ignorantia causanda, censentur voluntaria, quia aut non poterant, aut non debebant ex peculiari industria præaveri.

Theologo 12. Hæc ergò in genere vera sunt, eademque Celladeo cõcedo. Nec tamen ex toto illi subscribo, loquitur enim absque sufficienti rerum distinctione, quo nil periculosius fieri potest in moralibus; quia loquens in genere ita magnificat pericula & obligationes, ac si istæ ex æquo nos ardent, quomodocumque tandem præcognoscantur. Verùm Theologi cautius procedunt, singula exactè distinguunt, atque ita demum de qualitate obligationum ac peccatorum ex ignorantia procedentium pro rerum ac circumstantiarum diversitate aliter atque aliter pronuntiant. Meum non est hæc singillatim explicare, sed solum insinuare talia non absque defectu in sua universalitate accipiendæ, ne Lector imprudens in re tanti momenti à generali ac magnifica Celladei loquutione decipiat. Interim tamen omnibus istis, quæ cupit, datæ, superest ostendere, argumenta illius, quæ eò collimant, ut actuale mali apparentiam ad peccatum non requiri probent, nil prorsus ad intentum conducere.

Quomodo 13. Fatemur ergò cum S. Thoma, ignorantiam sæpe esse voluntariam, ideoque etiam imputabilem; sed eam non aliter voluntariam esse admittimus, quam si antecederet aliqua de illius vitatione obligatio menti occurreret, per cujus obligationis contemptum vel neglectum ignorantia culpabiliter incurritur. Jam fieri potest ut homo diu versetur in actuali hac negligentia, quia semper videt se obligari ad aliqua scienda, quæ tamen continuò negligit scire, quæque scire posset si diligentiam adhiberet. Fieri etiam potest, ut olim potuerit, nunc autem non possit ignorantiam vitare. In hoc autem casu, sicut etiam in priori, si aliquid eorum fiat, quæ fieri non debebant, quæque facta non fuissent si operans debitam scientiam acquisivisset, illud erit peccatum ex ignorantia, modò operans nullam mali latentis suspicionem habeat, & absque hæsitacione absolutè credat se benè operari. Opus nihilomi-

nus juxta Communem opinionem propriè est & dicitur peccatum, sed non habet ullam propriam ac particularem malitiam & imputabilitatem, sed dicitur & verè constituitur malum per negligentiam, à qua processit, & à qua informatur. Informatur autem à priori negligentia, quandiu illa retractata non fuerit. Si enim culpa illa per penitentiam retractata & abolita fuerit, effectus sequens non amplius imputatur, quia operatio illa ex se nullam mali voluntarietatem aut imputabilitatem habet, ut patet. Ergò malum ignorantum non est voluntarium & imputabile nisi in causa. Ergò eo ipso quòd voluntarietas causæ ablata fuerit, malum postea ignoranter patratum amplius imputari non potest. Et sanè Auctores gravissimi admodum asseveranter dicunt hujusmodi peccata nullum novum addere malitiæ gradum supra actum voluntatis in quo directè vel indirectè voluta sunt. Videatur Sanchez lib. 1. in decal. cap. 16. num. 45. ubi pro hac opinione citat S. Thomam, Suarezium, & Vasquium dicentem hoc absque controversia esse verum.

14. Jam Celladeus probare debebat, hujusmodi operationes esse peccata ratione sui imputabilia, eadè novam malitiam moralem continere, atque novam & peculiarem pœnam imputari, sed probare non potest; exempla enim quæ profert id non probant; quia procedunt de peccatis, quæ fiunt vel ex continuata, ac replicata negligentia culpabili, vel certè quæ non omnem mali suspicionem, aut etiam notitiam excludunt, ideoque ex actuali malitia & pravitate eliciuntur, idque vel actualiter vel virtualiter, ut supra dictum est. Et talia sunt peccata eorum qui hæresibus pertinaciter adherens, saltem in illis qui sufficientem de Auctoritate Ecclesiæ notitiam habent; illi enim ex actuali malitia peccant, quia antecederet satis advertunt se non debere, Ecclesiæ auctoritate contemptâ, proprio judicio inhærere. Itaque exemplum ab hæresi desumptum Celladeo non faver, sicut nec exempla idololatrarum, ac eorum qui obvia naturæ præcepta transgrediuntur; isti enim non carent sufficienti mali advertentia, quamvis remorsum conscientiæ vexantis non sentiant; idque verum est, quamvis illi jactarent se hæc pro honestis ac sanctis habere; quia nec externa illa protestatio, nec judicium protestationi conforme excludit omnem mali latentis advertentiam, quamvis opus illud in ordine ad peculiarem aliquem finem bonum judicent.

15. Quòd si supponat Celladeus, opera talia fieri hic & nunc ex plena deliberacione humana, eoque non obstante nil penitus mali apparere nullamque mali suspicionem aut dubium intervenire, sed nec ullam præsentem negligentiam culpabilem adesse; si, inquam, hæc supponat, & adhuc contendat omnia ejusmodi esse peccata, fatemur id verum esse, etiam propriè loquendo, quia sunt mala, & ad pœnam imputantur, quatenus moraliter informantur à peccato malitiæ per quod ignorantia turpiter contracta fuit, & dependenter à qua ista mala fuere patrata. Sed negamus illa, in tali suppositione, (quæ proculdubio in praxi aut nunquam, aut rarissimè locum habet) habere malitiam ac imputabilitatem peculiarem. Idemque dicendum de iis, quæ fiunt ex iracundia, ac passione omnem prorsus mali suspicionem auferente, quia talis passio sufficientem ad peccandum libertatem & deliberacionem impedit. Verùm hoc rarè contigit, saltem extra impetum iræ, quia in aliis materiis

Quòd collimare debuisse Celladeus?

passio

Celladei illatio ostenditur illegitima.

passio non tam citò accenditur, nec omnem latentis mali suspicionem, aut etiam notitiam excludit. Nulla ergò est illa Celladei conclusio, quòd non semper requiratur actualis advertentia mali, aut scrupulus vel dubium peccati latentis, ut opus evadat actu peccaminosum, quia persecutores Christianorum putabant obsequium se Deo præstare & tamen peccabant. Similiter hæretici ab infantia suis erroribus innutriti, saltem plerique, peccant peccato hæresis, qui tamen suæ sectæ pravitatem numquam nôrunt. Sed & hæretici qui ab initio fortè dubitabant, postea melius ut ipsis videtur instructi, non dubitant, & tamen eò sceleriores evadunt, & gravius peccant, &c. Nulla, inquam, est illatio, quia nos solum dicimus advertentiam aliquam, aut dubium requiri ut actus sit peculiariter ratione sui imputabilis, non autem ut ratione alterius imputetur. Jam argumenta contra hoc nil probant. Jam Ethnici, & alii Christianorum persecutores, sicut & hæretici ab initio non potuerunt carere notitiâ mali, ideoque haud dubiè in actibus illis peccabant. Similiter dubitandum non est, quin hæretici & alii Ecclesiæ persecutores sæpissimè advertant se meliorem rei informationem adhibere debere; dum autem rectum hunc mentis motum, aut contemnunt aut negligunt, magis rei evadunt, quia novo contemptu, aut certè novâ negligentia culpabiliores evadunt, & fiunt obstinatiores, ideoque nullam excusationem habent. Quòd si fingamus, eos nullam prorsus suspicionem mali, aut obligationis veritatem querendi, &c. habere, sed undique bona fide procedere, atque revera existimare opus suum esse bonum ac Deo placens, nec esse unde hic & nunc possint aut debeant errorem illum deponere, probandum erit Celladeo, talia opera esse in se peccaminosa, ac novam malitiam moralem continere, distinctam ab ea, per quam homo tales errores incurrit. Scio suppositionem aut numquam aut raro esse admittendam, ideoque questionem procedere de subiecto non supponente; sed eâ in casu raro admittâ, dicimus nullum in ea peccatum intervenire quod ratione sui sit imputabile propter peculiarem malitiam moralem, nec quidquam, quo id improbetur, hætenus allatum est.

Laudandus Celladei zelus; sed erroris ipse arguendus.

16. Laudo quidem, & valdè laudo zelum Celladei contra hæreticos, quia meritò putat eos eò esse sceleriores, quòd pertinacius suis erroribus adhærent; sed meo iudicio dupliciter errat verissimam suam persuasionem illis applicando. Inprimis nimis favet Hæresiarcho, omnibusque hæreticis, qui pertinaciter & peccaminosè ab Ecclesia recedunt, illiusque auctoritatem contempnunt, quasi verò illi tandem in sua secta tenenda omni actuali remorsu, omni que peccato malitiæ carerent. Verùm non est ita, Celladee; sunt illi homines superbi, ac scelerati, qui conscientiam parum curant, quique contra sufficientia & sæpe ac fermè semper occurrentia motiva oculos claudunt, & nolunt intelligere, ut bene agant. Nec dubitandum, quin ex putidissima hypocrisis, plerique saltem operentur. Non ergò laborandum est, ut ostendatur in quo malitia eorum ob actualem mali advertentiam fundetur; aut ut illa per peccata ex pura inadvertentia & ignorantia explicetur, cum error illorum sit peccatum malitiæ, quòd per alia multa ac repetita peccata malitiæ radicatur, atque ad immobilem quodammodo pertinaciam pertingat.

17. Secundò, hæreticos qui in media hæresi ab

infantia educati sunt, nimis rigidè & sine sufficienti fundamento peccati damnat; plerisque enim verò peccato hæresis infici existimat: verum argumenta, quæ ad hoc probandum attulit, questione superiori expensa & soluta sunt, ubi oppositum satis superque probatum est. Ex sanè, quamvis in aliquibus errores essent peccata, non tamen essent per se imputabilia, si hic & nunc ex sola ignorantia, atque errore hic & nunc insuperabili, absque ulla mali umbra, sed ex plena eorum rectitudine persuasionem provenirent, ut ostensum est. Hoc autem ad intentum nostrum sufficit.

18. Ex his constat, quid ad voluntarietatem, atque ad imputabilitatem ignorantia, & malorum ab illa causatorum requiratur & sufficiat. Requiritur sufficiens talium malorum imminetium, saltem in genere propositorum, advertentia, per quam scilicet, homo potest ac debet ea vitare. Jam si, stante hac advertentia, ista non vitet, peccat per malitiam, vel affectando ignorantiam, vel negligendo scientiæ adeptionem. In primo casu omnia illa sunt directè, in secundo solum indirectè voluntaria. Utrumque autem sufficit ad peccatum. Quòd si postea ignorantia aut error evadat invincibilis, & homo sine omni malitiæ advertentia, &c. operetur, opus illud erit malum & peccatum, si informetur à voluntario, per quod ignorantia inducitur, non tamen habebit novam malitiam, ut ostensum est. At si ab illo moraliter non informetur non erit peccatum, nec culpæ aut pœnæ imputabitur. Porò ut sciamus quamdiu informetur ab illo voluntario, nihil peculiare dicendum occurrit circa peccata ignorantia, quod non ab omnibus admittitur in peccatis ac malis scienter admissis. Sicut enim omisso horarum tamdiu solum imputatur Sacerdoti, qui in navigatione longa eo sine Breviario in mare projicit, ut non possit horas recitare, quamdiu non retractat priorem voluntatem; postquam enim illam sufficienter retractavit, non recitatio non amplius ei imputatur, nec censetur voluntaria: ita pariter dicendum est de ignorantia, malisque ab ea causatis; tamdiu enim sunt voluntaria, & imputantur, quamdiu prava voluntas, per quam fuerunt inducitur, sufficienter retractata non fuerit, & abolita. At si illa retractetur & aboleatur, non est unde amplius denominentur mala, & evadant voluntaria & imputabilia.

ASSERTIO II.

Propositum sit breviter exponere aliam de voluntarietate peccatorum ignorantia doctrinam, quam Celladeus Parte 2. lib. 1. questione. II. complectitur, atque errores in ea contentos redargueret.

DOCTRINA EJUS PROPONITUR.

19. **N**ON hic queritur, inquit Celladeus, utrum sint voluntaria illi, cui pro vitæ suæ instituto in genere saltem occurrerat, multa ad se pertinere, quæ scire aut noluit, aut negligit. De hoc enim satis constat ex proximè dictis: sed id potissimum queritur, an ad voluntarietatem ignorantia & actum ab illa causatorum sufficiat, illam à peccato fuisse inductam, quomodo de ignorantia per peccatum inducenda nulla, cum peccaretur cogitatio præcessit? Huic questioni respondet, se audaçter affirmare, plurimas esse

ignorantias, à peccato & propter peccatum inducuntur, quæ à culpâ non excusant, quamvis nulla de talibus ignorantis incurrendis cogitatio præcesserit. Præscindere tamen vult, an hoc locum habeat in omni casu, quando ignorantia per culpam inducitur, quia propendet ad existimandum, quod ignorantia censenda sit invincibilis, & à peccato excuset, quando merè per accidens connectitur cum peccato, à quo inducta fuit. Sic qui culpabiliter non audiret Missam in die Festo, videretur invincibiliter ignorare legem, quæ tempore Missæ illius promulgabatur, quia talis promulgatio merè accidentaliter exhibetur tempore Missæ; secus autem existimat de iis, quæ sub Missam indici solent, ut sunt festa & jejunia intercurrentia. Itaque ponit assertionem solùm ad aliquas ignorantias limitatam, & quidem expressè præscindit, ab ea etiam quæstione, an nulla prorsus ignorantia etiam per se à peccato inducta excuset, quia solus Deus delicta, eorumque mensuram & meritum, intelligit.

Probatio Celladei.

20. Doctrinam hanc probat primò ex 1. ad Rom. ubi Apostolus expressè ait Gentes in suis peccatis ac sceleribus, quæ ibi numerantur, fuisse inexcusabiles; constat autem ea non solùm ex ignorantia & errore processisse, sed habita fuisse bona, ac in religionem evasisse. Ratio horum omnium ad hoc à S. Paulo reducitur, quòd cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, neque gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis; & obcuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Mox in penam traditi sunt in reprobum sensum ac in immunditias, &c. Et non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte. Porro S. Thomas, dum locum hunc lect. 7. exponit, totus est in ostendendo, quod primum peccatum Gentium non fuerit ex ignorantia, sed in eo positum, quòd scientes Deum, non sicut Deum glorificaverunt neque gratias egerunt, sed evanuerunt in suis cogitationibus. Et hoc satis fuit, ut ne in reliquis illis foret excusabiles. Ignorantia aliquem excusat, inquit S. Thomas loco citato, quando sic procedit & causat culpam, quod non causatur à culpa, &c. si verò ignorantia causetur à culpa, non potest subsequenter culpam ignorantia excusare. Hinc docet, Gentes ob peccatum malitiæ, quo gravas Deo, ut debebant, non dederunt, incidisse in ignorantiam & errorem, ac lumine sapientiæ privatos fuisse, atque ita demum in malis subsequentibus excusationem non habuisse.

Ejusdem illuminationes.

21. Hæc doctrina, inquit Celladeus, est clavis regia, qua aperiuntur intelligentur, & qua non aperiuntur non intelligentur, sed clausa manent omnia fermè, quæ hæcenus ab ipso fuere tradita. Nempè, quomodo Insuper, Judæismus, & hæresis sint peccatum, etsi scienter, & intelligendo, dubitandove committi nequeant, saltem positivè. Item quomodo populi in erroribus ac hæresibus innutriti peccent, & sint infideles ac hæretici, atque in seclis suis pereant, etsi nulla dubitandi ratio eos subierit aliquando. Item quomodo persecutores Ecclesiæ peccaverint, quamvis se Magos, stultos, ac turbatores reipublicæ persequi, atque illos mactando obsequium Deo præstare crederent.

Profecutio superioris discursus.

22. Demum ex eadem doctrina cernitur, quomodo orthodoxi peccent ea ignorando, quæ de necessitate sunt credenda, aut circa fidem, aut mores errando saltem in expressis in decalogo. Unde tutus non esset, qui à dæmone se transfor-

mante in Angelum lucis deciperetur, quamvis nullum serupulum aut dubium mali ac deceptionis experiretur. Imo si quis, sive à dæmone per illusionem, sive à discursu per sophisma, quæ videtur demonstratio, fortissimè deceptus credat fornicationem aut usuram non esse peccatum, non ideo non peccaret talia credendo & agendo; quin hæreticus fieret, ac vivus etiam combureretur; si magnitudine sui erroris pertinax redderetur. Constat ergò tales peccare, atque præceptis & praxi Ecclesiæ id ipsum confirmant. Sanè si non peccarent, non opus esset, ut præcones Evangelici pericula & mortem ipsam adirent, ut taliter deceptos ad Ecclesiam & fidem reducerent. Nec Sancta Ecclesia tanta contentione oraret, & ingemisceret, ut eos tandem Christo instar parturientis dolore oppressa generaret, ac in lucem Evangelii ederet. Stat ergò ad voluntarietatem ac imputabilitatem ignorantie sufficere, quod illa aut in genere prævila fuerit, potueritque ac deberit impediri, aut certè quod per aliquod peccatum contrahatur aut conservetur. Unde quamvis error non sit peccatum in illis qui erroribus innutriti sunt, modò de veritate suorum errorum nullam dubitandi rationem habeant, idem tamen error postea evadit peccatum & fit voluntarius, quando per aliquod aliud peccatum aut inducitur aut conservatur, quatenus non posito illo peccato error ille impeditus fuisset. Hac ratione peccata ignorantibus, & nil tale suspicantibus, irrepunt.

Confirmat autoritate S. Thomæ.

23. Secundò id ipsum probat ex Sancto Thoma, qui 2. 2. quæst. 15. ex professo probat, cæcitatē mentis, ejusque hebetudinem esse peccatum. Cæcitas autem in hoc ab hebetudine discriminetur, quòd hebetudo rerum spiritualium intelligentiam impediatur, vigoremque mentis obtundat, ut non discernat nisi res magnas & propinquas; cæcitas autem ipso visionis intellectualis principio privatur, ita ut nec magna nec propinqua discernat. Porro principium visionis intellectualis est triplex. Primum est lumen naturalis rationis; & hoc anima nunquam privatur, quamvis ejus usus aliquando impediatur, ut in dormientibus, ebriis, ac furiosis. Secundum principium visionis intellectualis est lumen habituale naturali rationis lumini superadditum. Et hoc lumine aliquando privatur anima. Hæc privatio est cæcitas, in penam peccati inflata. Unde dicitur de quibusdam Sap. 2. Excavavit eos malitia eorum. Tertium principium visionis intellectualis est aliquod intelligibile principium, per quod homo intelligit alia; cui principium homo potest intendere. Quod autem ei non intendat contingit dupliciter. Primò quia non vult illi intendere, juxta illud Psalmi. Noluit intelligere, ut bene ageret. Secundò quia occupat mentem circa alia quæ magis amat, quibus ab hujus principii inspectione mens avertitur. Unde sic concludit S. Thomas, inquit Celladeus. Et utroque modo cæcitas mentis est peccatum, nec excusat à peccato. Similia habet de hebetudine, quam dicit esse peccatum, sicut est cæcitas mentis, prout scilicet est voluntaria, ut patet in eo, qui affectus circa carnalia de spiritualibus subtiliter discurrere fastidit, vel negligit.

Item autoritate S. Scripturæ.

24. Istam mentis cæcitatē (idem de hebetudine dicendum est) propter peccata incurrit, nec à peccatis consequentibus excusare, ex Sacra Scriptura compertissimum est. Matth. 23. *Ve vobis duces cæci, qui dicitis; quicumque juraveris per templum nihil est; qui autem juraveris in auro templi, debet*

debet. stulti & cæci. Alibi etiam Christus dixit. *Sinite illos: cæci sunt & duces caecorum: cæcus autem, si cæco ducatum præferat, ambo in foveam cadunt.* Rectè Augustinus: *non dixit unus, sed ambo.* Ambo dixit & credendum est. Et sermo est de opinionibus moralibus. Ubi ergò illud. Magister aliquis dixit. Ergò tutus sum. Certe falsæ opiniones Phariseorum de juramentis, de parentum defraudatione, & de ufuris nummulariorum communes erant, nec noviter inventæ, sed per traditionem à senioribus acceptæ: in quibus proinde Doctores illi cæci non dubitabant, & tamen peccabant, eorumque peccatum Evangelium non dubitationi aut scientiæ, sed cæcitati attribuit. Porro radicem hujus cæcitatæ Sacra Scriptura attribuit peccatis Doctorum & populi, sicut Christus ipse expressit dicens. *Bene prophetauit de vobis Isaias, dicens: populus hic me labiis honorat, cor autem eorum longe est à me.* At, inquires, durum hoc videtur. Sed esto, sit durum, est tamen verum, quia Magistrum habemus infallibilem. Jam quot Christiani Deum ore colunt, quorum cor longè est à Deo? Nónne ergò illis etiam videndum est, an cæcitatem, hebetudinem aut ignorantiam per hæc sua peccata contraxerint? Hoc dico, si contraxerint, (sæpe autem contrahunt) nec error, nec mala ab errore & cæcitate provenientia excusantur, sed in eis peccant & in foveam cadunt. Deus bone! Quid dicunt homines? Nihil mali tunc operanti occurrit. Ergò non peccat. Immo dictamina etiam infallibilia ac evidèntia formari volunt de non peccato. At Sacra Scriptura contrarium dicit, si peccatis suis homo cæcitatem incurrat.

25. Nec hæc est tota miseria cæcitatæ intellectualis: Deus enim propter peccata populi, & Magistrorum, sæpe & hunc & illos excæcat. *Isaia 56.* hæc habentur. *Speculatores ejus cæci omnes: nescierunt universi, canes muti non valentes latrare: videntes vana, dormientes, & amantes somnia.* Sic & in Psalmo, *Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulat.* Caput 14. *Ezechielis tremendum est.* Inter cætera hæc habentur. *Qui posuerit immunditias suas in corde suo, &c. & venerit ad Prophetam interrogans per eum me: Ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum.* Et inferius: *Et Propheta cum erraverit, & locus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum.* Plurima præscribit S. Petrus *Epist. 2. cap. 1.* quæ si nobis præsto non sint, cæci sumus. *Ministrate in fide vestra virtutem; in virtute autem scientiam; in scientia autem abstinentiam, & sic deinceps pietatem, dilectionem fraternam, charitatem, &c. Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est & manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.* Cæcus erat Episcopus *Laodicæ Apocal. 3.* qui sibi dives, & rectè in cælum ire videbatur; sed cæcus erat, & collyrio oculos ungere jubetur, ut videat, sin minus periturus. Cæcitas hæc & tenebræ Synagogam, & universum mundum reliquum idololatriæ ac immunditiis deditum, impleverant, quando Christus Sol Justitiæ in hunc mundum venit, & ortus est eis qui in tenebris & umbra mortis sedebant, & ideo venit ut has tenebras dispelleret; sed multi noluerunt lucem hanc videre, & dilexerunt magis tenebras quàm lucem, dixeruntque Christi doctrinam esse stultitiam, &c. Nihilominus isti omnes, qui in suis tenebris manserunt, perierunt & damnati sunt. Atqui nil tale, nil de peccato cogitabant. Infer tu, Ergò non peccabant. Sed textui Sacræ Scripturæ contradicis. Infer ite-

rum. Magister aut Doctor ita dixit. Ergò tutus sum. Sed recordare quod ex Sacra Scriptura habeamus, gravissima quædam peccata solere à Deo puniri, permittendo ut homo in mentis cæcitatem incidat, ex qua in omne genus vitii præcipitur. Immo Magister ipse, etiam sine sua culpa, permitti potest male respondere propter peccatum & immunditiam interrogantis; qui propterea semper cæcus manet, & in tenebris ambulat, & gravissimè peccat. Neque enim, ut quidam videntur Philosophari, qui nimis oculos constitunt omnes, quò quis est cæcior, ed minus, aut nullum est ejus peccatum, quasi verò cæcitas mentis nos redderet impeccabiles in iis quæ per cæcitatem latent. Quod certè sub his terminis dici nequit.

26. S. Gregorius & S. Thomas, & plerique alii causam cæcitatæ ex parte nostra assignant luxuriam, sicut & gulam aiunt esse causam hebetudinis. Sed non excludunt superbiam, avaritiam, & alia peccata. Credi vix potest, quantum peccata, habitus mali, & pravæ affectiones luminis adimunt etiam quoad naturalia. Philosophi ipsi pro axiomate tradunt, *Qualis unusquisque est, talis ei sensus videtur;* & talia etiam media. Verbum obcænum homini pudico monstrum videtur: jocus impudico. Ratio est, quia consuetudo est altera natura. Porro quòd bona vita & remotio peccati necessaria sit ad illuminationem, satis constat ex Sacris Litteris; nam absoluta sententia est *Sap. 1. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabis in corpore subito peccati.* Et Christus ipse, qui novam doctrinam mundo attulit, aliud non videtur requirere ex parte nostrâ ad eam intelligendam, atque ad sciendum an ex Deo sit, quàm vitam bonam. Ait enim *Joan. 7. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscat de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar.* Possunt verò omnes Dei voluntatem facere, corde puro, & conscientia bonâ, & fide non ficta. Et qui hoc non faciunt, voluntariè noliunt. Ex hoc autem hebetudo & cæcitas mentis, immo errores & hæreses incurruntur. Sicut ergò, qui clausis oculis inter præcipitia incidit, voluntaria est ei præcipitatio, & nolenti facere voluntatem Dei, voluntarii sunt errores inde obvenientes, qui proinde imputantur ad peccatum, & manent voluntarii, donec quis ex vero corde respiciat.

27. Peccantes, ais, de his non cogitant. Quid inde? Potuerunt, ac debuerunt de illo cogitare: nemo enim est, qui Deo servire non poterit ac non debuerit. Ipsa peccantis præcipitatio excusationi esse nequit. Stat ergò ad voluntarietatem peccatorum ignorantia sufficere, quod per alia peccata scienter, ac directè voluntariè admissa incurrantur, quamdiu ista per penitentiam, ac veram conversionem non retractantur, nec delentur.

28. Hinc sequitur homines ad conscientie emendationem obligari, ut tradunt aliqui, quos *Cordoba lib. 2. de ignorant. quest. 2.* refert, quibus ille subscribit, pro ea saltem circumstantia, quando quis probabiliter timet, quod Deus propter peccata illum excæcari, aut depravari permissorius sit. Probatur. Omnis lex, sicut obligat ad sui adimpletionem, ita etiam obligat ad sui cognitionem. Ergò & ad removenda impedimenta cognitionis. At cæcitas & hebetudo mentis sunt impedimenta sciendi legem; sicut etiam est transmutatio intellectus per habitus prævios & affectiones malas. Ergò tenemur ista re-

movere. At remouentur per emundationem animae. Ergo tenemur ad eam.

29. Confirmatur. Lex obligat ad remouendam potentiam, & impedimentum potentiae, quae eorum remotio est in potestate nostra, sic omnes proximam peccandi occasionem vitare tenentur, & in sacris constituti Breviarium procurare, ut in illo horas recitent, &c. Ergo lex etiam obligat ad remouendum impedimentum cognitionis, quia legis observatio utriusque impedimenti remotionem postulat.

30. Confirmatur 2. Ignorantia & error saepe constituunt errantem in necessitate consequente peccandi, quoties scilicet conscientia erronea dicit aliquid faciendum esse, quod est contra legem, & talis conscientia vincibiliter errat. At juxta omnes tenetur quis tollere occasionem proximam peccandi, quamvis habeat potentiam physicam resistendi. Ergo a fortiori tenetur remouere necessitatem consequentem peccandi, qua scilicet stante, est impossibile non peccare. At hæc necessitas tolli nequit, nisi causis ejus sublati, quæ sunt cæcitas, hebetudo & depravatio mentis ac rationis. Nec hæc causæ tolli possunt, nisi sublati etiam ipsarum causis, quæ fuerunt peccata alia. Ergo tenemur ad emundandam conscientiam, sine cujus emundatione dicta peccata non tolluntur, &c.

31. Quod si quæras, quis teneatur emundare conscientiam? Facile responderetur, omnes ad hoc teneri, qui non habent aut certam scientiam, aut positivam probabilitatem, quod nullo ignorantia peccato laborent, nullaque ignorantia aut errore teneantur, qui in posterum futurus sit peccatum, vel causa peccati. Talem scientiam se habere quis præsumere audebit? cum Propheta dicat, *Ab occultis meis munda me?* Et Paulus clamat, *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum?* Probabilitatem positivam, ferè semper veram & ratò deficientem habent de lege communi Sancti Dei, & servi ejus diligentes; alii majorem, alii minorem. Sed quia regula aliquando deficit, Sancti ipsi peccata sua occulta timent, & sæpe clamant, *Ab occultis meis munda me:* Item, *ignorantias meas ne memineris Domine.* Ita Celladeus, qui tota quaest. II. hæc & hiscè similia more magis concionatorio, quam argumento strictè Theologico, multis exaggerat, quæ eò collimant, ut probet ignorantiam & errorem, ac mala ex iis parata esse voluntaria ac imputabilia, & ad peccatum propriè imputari, quamvis nulla suspicio talium incurrendorum præcesserit, si tamen ignorantia & error à peccato ortum traxerint.

ALLATA CELLADEI DOCTRINA

Excutitur, & ubi errat refutatur.

Examen-
do-
Arinae pra-
cedentis.

32. PRIMIS respondeo, ut in superiori assertionem, omnia hæc nil aut valde parum conducere ad præsens intentum, quia præsens controversia procedit de rebus verè incertis, quæ post omnem diligentiam certò sciri non possunt, certò tamen sciuntur esse probabiliter licita. Talius autem ignorantia est necessaria & invincibilis, non libera & voluntaria, ut patet. Præterea rationes & auctoritates à Celladeo allatae procedunt de ignorantia veritatum certarum, quis omnes possunt & debent scire, eò quòd nulli desit principium aliquod, per quod talis potentia & obligatio satis manifestetur. Meritò

R. P. A. Terilli, Regula Morum. PARS. II.

ergo ignorantia ignorantibus imputatur, quia est illis aut directè volita, aut certè indirectè voluntaria, sicut omnes ignorantia culpabiles esse solent.

33. Respondeo 2. Doctrinam hanc, penitus evertere regulam morum, à Celladeo assignatam. Nemo enim tutò sequitur regulam, quam assignat; statim enim multa occurrunt, quæ periculum peccati per se imputabilis secum ferunt. Primum est, ipsa rationum defectibus, contingit enim aliquando hominem taliter opinantem errare. At si erret, peccat; nec excusatur, nisi invincibiliter erret. At nescit operans, an error, si interveniat, sit invincibilis, quia fieri potest, ut sit effectus peccati olim commissi, & nondum retractati ac condonati. Hoc autem sufficit, ut error sit imputabilis & actio peccaminosa. Præterea fieri potest, ut Doctores, à quibus consilium petitur, etiam citra suam culpam errare permittantur in penam peccati anterioris à consulente commissi. Ergo qui non certus est se Deum non offendisse, scire nequit se invincibiliter erraturum, si erret. Immo scit errorem, ejusdemque voluntarietatem ac imputabilitatem ex multis capitibus imminere, etiam quando ipse de sufficientia suæ diligentia, ac de veritate causæ minimè dubitat; quia omnia hæc frequenter connectuntur cum voluntarietate ac imputabilitate ignorantia. Quid ergo fiet in rebus apud Auctores controversis, de quibus formido erroris directi superari non potest? Sanè in his, juxta Celladeum, nulla esse potest regula sufficiens; quia numquam evenit, ut qui talia sequitur, aut re ipsa, aut etiam in opinione sua prudenter concepta ferè numquam erret. Quia quæ docti post diligens rei examen dicunt esse peccata, sæpe sunt ut dicunt. Ergo pro talibus regula Celladei locum non habet, maxime pro iis, qui de rationibus rectè judicare non possunt; illi enim eo ipso quod sciant, aut dubitent, quod graves Theologi doceant aliquid esse illicitum, non possunt habere regulam ferè numquam fallentem, quam in minus tuto operando sequantur. Ergo directè loquendo regula Celladei illis applicari nequit. Quod si ea etiam, quæ hic ponderantur, adjiciantur, nemo tuto conscientia, & sine eadenti periculo peccati formalis sequi potest partem minus tutam. Ergo qui talem regulam sequitur periculum amat, & in illo perit, ac peccat. Itaque doctrina Celladei omnes tandem ad partem tutiorem in omnibus tenendam adigit. Et sanè nemo, principiis illius imbutus, tutà conscientia umquam sequi potest partem minus tutam; quia doctrina illius ita undique conscientias arctat, ut homines ad partem tutiorem in omnibus tenendam, nisi ex persuasione propriae mentis periculo peccandi se committant, & consequenter peccent. At Celladeus esse absurdum putat, quod in omnibus teneamur ad tutiorem, regulamque tradit, qua tutò dirigamur quando sectamur minus tutam. Verùm regula illa in rebus controversis (omnia autem ferè, quæ occurrunt, sunt & sciuntur esse controversa) locum non habet. Præterea, pericula ita undique imminet ex ejus doctrina, ut nemo in ullo casu tutò sequi possit illam regulam. Ergo non regulam pro regula tradit, & omnes ad tutiorem compellit. Quæ adeo vera sunt, ut qui illa maturè consideraverit, videbit Celladeum una manu destruere quod altera struxerat, totumque operis discursum ingenti ac palpabili inconsequentia, factum esse, ac in ipso primario intento contrariis intentis.

Celladeus
sibi contra-
rius.

Celladei in-
consequen-
tia & contra-
dictio in
potissimo
totius ope-
ris intentis.

dictoria doceri. Si enim quæ potissimum in hac secunda parte addensat, locum habeant, nemo sectando partem minus tutam tutus esse potest, sed inevitabiliter casui se committit, an peccatus sit, & Deum peccato per se imputabili offendat, etiam quando de hoc nullatenus formidat; quamvis qui juxta illius principia regulatur, non possit, etiam ex propriæ conscientia dictamine, non formidare, ac tali casui sciens & volens se committere. His indirectè dictis, antequam directè solvam rationes allatas ponam assertionem contradictoriè oppositam assertioni Celladei, & post eam stabilitam omnibus objectis directè respondebo. Sit ergò

ASSERTIO III.

Ignorantia à peccato inducta non est voluntaria, ne quidem indirectè, nisi aliqua cogitatio de ignorantia incurrenda præcesserit.

Assertio
Celladeo
contradictoria.

34. **P**ROBATUR primò ratione, quia essentia voluntarii est, ut procedat à cognitione, & sit aliquo modo præcognitum. Ergò ubi nulla præcessit cognitio ignorantia ac malitia, ignorantia & malitia nequit esse voluntaria, ne quidem indirectè; nam in hoc solum voluntarium directum ab indirecto discrepat, quòd illud sit & dicatur voluntarium directum, in quod cognitum voluntas fertur directè, expressè volendo illud; illud verò sit & dicatur voluntarium indirectum, in quod cognitum voluntas fertur solum indirectè, quatenus aut vult aut negligit aliud, ex quo volito aut neglecto prius illud consequitur, absque eò quòd voluntas actu explicito aut directè feratur in illud, volendo, aut desiderando illud. Hæc traduntur à Theologis ad 1. 2. Nec de alio voluntario, aut modo voluntarii mentionem faciunt, quia nulli alteri modo definitio voluntarii applicari potest, ut patet. At in casu nostro ignorantia nullo modo repræsentatur menti, ne quidem sub ratione generica aut universalissima, quia hoc supponitur. Ergò repugnat, quòd sit voluntaria etiam indirectè.

Quid requiratur ut ignorantia dicatur voluntaria?

35. Probatur secundò. In hoc casu non est excogitabilis alia ratio, ob quam ignorantia dicatur voluntaria, quàm quia consequitur ad volitionem liberam, quamvis nullatenus cognita fuerit. Sed hoc non sufficit ad voluntarium, aliquin mors illi esset voluntaria, qui errore deceptus absque ulla suspitione veneni latentis venenum pro cibo sumeret. At dicere mortem esse vel indirectè voluntariam tali homini, adeo rationi repugnat, ut in mentem venire nequeat; mors enim non aliter est indirectè volita, quàm si aliquid cum periculo apparenti mortis conexum eligatur, ut patet. Ergò ad voluntarium, etiam indirectum, non sufficit quòd res aliqua à volitione libera dependeat. Ergò in casu nostro ignorantia non est voluntaria, cum nil sit, quòd ad talem denominationem tribuendam sufficiat.

Replica.

36. Dices, disparitatem esse, quòd peccans verè debeat causam ignorantia omittit; qui verò ignoranter sumit venenum, non debeat illud non sumere.

Impugnatur.

37. Sed contra est, quia actio liberè posita perinde se habet ad voluntarietatem effectus nullo modo præcogniti, sive potuerit, sive etiam debuerit non poni; nisi prohibitio in genere saltem

repræsentata fuerit ut fortè illativa aliquorum malorum. Tunc enim mala illa aliquo modo essent voluntaria, & imputabilia; quia homo intuitu illorum & poterat & debebat omittit causam, ex qua ortum traxerunt. Præcendendo enim ab hac repræsentatione, non est unde effectus magis censetur voluntarius, quando oritur à volitione liberà malà, quàm quando causatur à bona. Præterea qui mentitur, ut amicum celet id, à quo magnam tristitiam hauriret, male facit, nec tamen ideo vult propriam hauriret, male facit, quamvis amicus ille propter illud mendacium mentientem interficiat. Ergò ad voluntarietatem etiam indirectam alicujus, non sufficit, quòd illud ab actione libera mala, quæ debuit non poni, dependeat. Similiter nil refert, quòd effectus ille per se, vel per accidens sequatur, quia in ordine ad operantem nullatenus apprehendentem ullam connexionem aut sequelam, perinde est quòd res sequatur per se vel per accidens. Ergò in ordine ad voluntarietatem, quæ est mera operantis affectio, perinde se habet necessaria ac accidentalis connexio. Ergò neutra sufficit ad voluntarium.

38. Probatur tertio ex S. Thoma 1. 2. quæst. 76. art. 3. in corp. ubi expressè tradit, hominem scienter percipientem alium, & ideo peccantem, excusari tamen à parricidio, si penitus ignoret eum esse suum patrem, quòd si scivisset eum non percussisset. Hanc parricidii exculationem dicit sumi ex parte objecti, quòd omnino ignoratur; quia ignorantia in tantum excusat à peccato, in quantum ignoratur aliquid esse peccatum. Deinde dicit ignorantiam aliquando excusare aliquo modo à peccato ex parte ipsius ignorantia, quia scilicet ignorantia est voluntaria. Vel directè, sicut cum aliquis studiosè vult nescire ut liberius peccet, vel indirectè, sicut cum aliquis propter laborem, vel propter alias occupationes negligit addiscere id, per quòd à peccato retraheretur: talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam, & peccatum, dummodo sit eorum, quæ quis scire tenetur, & potest. Et ideo talis ignorantia non totaliter excusat à peccato. Si verò sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quòd quis scire non tenetur: talis ignorantia omnino excusat à peccato. Hinc patet, S. Thomam per omnia nobiscum sentire. Inprimis dicit peculiarem malitiam ignoratam esse involuntariam & ad peccatum non imputari, quamvis identificetur cum opere malo, quòd quis scienter parat, & à quo tenebatur abstinere, à quo si hanc scivisset, abstinisset, ut debebat, neque posuisset malum, quòd ignorans ponebat. Eadem autem ratio æquè valet de ignorantia mali, consequente ad opus ex malitia positum; quia si malum identificatum cum peccato non sit voluntarium, nec imputetur si ignoretur, utique nec malum consequens (quòd aliquando saltem per accidens impediri potest etiam non obstante peccato) imputari potest, nec fieri voluntarium, si ignoretur. Deinde non aliam ponit aut agnoscit rationem voluntarii indirecti, quàm quæ oritur à negligentia culpabili. Ergò per omnia nobiscum sentit contra Celladeum.

39. Probatur quartò ex ipso Celladeo, qui Celladeo quæst. 10. immediatè præcedente §. 3. prope finem ex tradit. concordit Theologorum sententia hoc modo concludit. *Necessaria est ergò (ad peccatum) aliqua præcognitio tum ignorantia, tum culpa propter ignorantiam sequentis. Hæc omnia, quæ Catholici omnino libenter admittunt, haud prosequor, &c.* Hæc ille, qui tamen §. 4. contendit præcognitionem hinc non

non debere explicare ignorantiam aut mala ex ignorantia imminencia in individuo vel in specie, sed satis esse si in genere illa repræsentet, in quo modo contradicentem non habet, ut constat ex *Affert. 1.* Ergo ex expressa ipsius mente aliqua ignorantia & malorum præcognitio est necessaria ad peccatum, & ad rationem voluntarii; immo expressè ait omnes Catholicos, & se inter eos, libenter hoc admittere. Et tamen statim post tota *quæst. 11.* ex professo intendit probare, talem præcognitionem ad rationem voluntarii ac peccati non esse necessariam, sed utrumque frequentissimè haberi absque ulla ejusmodi præcognitione. Ergo & sibi apertè contradicit, & communi omnium Catholicorum doctrinæ, etiam pro tali à se agnitæ, adversatur. Ergo audiendus non est. Itaque hac in quæstione Celladeus confundit malum, quod est merus effectus peccati & voluntarii, cum malo quod est peccatum & voluntarium. Primum quidem habetur, in casu quem expendit, sed secundum locum non habet, quia ob defectum cognitionis ratio voluntarii & peccati est penitus impossibilis.

Uterior Celladei reprehensio.

40. Est & aliud, quod in hac Celladei doctrina vehementer displicet, scilicet quod nil determinatè proponat. Vult quidem aliquam ignorantiam ortam à peccato esse voluntariam, sed dubitat an omnis ejusmodi ignorantia sit voluntaria, etiam illa, quæ per se connectitur cum peccato; quamvis etiam dubitet, utrum ignorantia etiam per accidens sequens ex actione peccaminosa, imputetur ad peccatum & sit voluntaria. Ideo autem hac ratione vacillat, quia solus Deus delicta eorumque mensuram & meritum intelligit. Hæc, inquam, mirè displicent, tum quia nil doctrinaliter determinant, per quod regulemur, cum tamen ad regulam morum determinandam omnia hæc tradantur; tum vel maxime quia inconsequenter traduntur; si enim ad rationem voluntarii sufficiat, ut aliquid aut per accidens, aut saltem per se connexum cum operatione mala, & ab illa proveniens, sit voluntarium, utique ubicumque hoc reperitur, ratio voluntarii invenitur, nec de hoc magis dubitari potest, quam an detur res, quando constat essentiam rei dari. Inconsequenter etiam loquitur Celladeus in hac re, dum audacter affirmat unum, & mox hæret ac timet in alio, in quo & agnoscit, & supponit eadem constitutiva involuntarii intervenire. Reflexat ad hæc, & videbit quàm sine fundamento hæc proposuerit, cum non audeat assertionem ad ea extendere, quæ eadem prorsus habent constitutiva; in quo, meo iudicio, perinde agit, ac si diceret, Audacter dico Petrum esse hominem, quia est animal rationale quod continet essentiam hominis, sed ut cautè procedam, præscindo ab eo, an omne illud sit homo, quod est animal rationale.

Ratio voluntarii non oritur ab extrinseco.

41. Demum recursus ille ad Deum pro explicando merito ac mensura peccatorum laudandus esset, si simpliciter fieret; delicta enim quis intelligit? Sed prorsus displicet in sensu, quem Celladeus sibi proponit: loquitur enim ac si accidentale esset operationibus nostris eorumque effectibus, quod hi sint aut non sint voluntarii nobis, quodque omnibus immutatis ex parte nostri, fieri possit, ut quod nunc est voluntarium & peccatum, potuisset non esse voluntarium & peccatum, si Deus aliter statuisset. At hoc est prorsus absurdum, nam ratio voluntarii ab extrinseco non dependet, sed est prorsus invariabilis, quando ea in nobis existunt, quibus talis denominatio

R. P. A. Terilli, Regula morum. PARS II.

convenit. Similiter nobis eodem prorsus modo se habentibus repugnat eundem actum modò esse, modò non esse peccatum per hoc præcisè, quod Deus aliter vel aliter de rebus statuatur. Ita licet solus Deus merita & mensuram peccatorum rectè intelligat, hoc impertinens est ad dubitandum an aliquid sit peccatum, si habeat ea omnia, per quæ sola aliud constituitur in ratione peccandi. Sed quid? Qui à communi viâ recedit, etiam cum minimè expectat, in viâ subias incidit, & sæpe in ipso plano ac recto itinere constitutus, ubi minimè formidandum erat, maxime dubitat, seseque torquet. Id planè facit Celladeus in præfenti, ut patet.

RATIONES CELLADEI ponderantur, & directè solvuntur.

42. **I**TAQUE directè respondeo ad singulas, & ultro fateor Gentes, quorum scelera ad Rom. 1. Paulus enumerat, fuisse inexcusabiles. Nec tamen in contextu sequitur, peccata illa turpissima, etsi in religionem abijisse & ut religiosum quid habita fuisse dicantur, absque sufficienti advertentia ad eorum malitiam fuisse patrata. Legatur Cornelius à Lapide in totum illud caput, & satis constabit, Philosophos illos, quos Paulus ob Idololatriam arguit, non nescientes, sed scientes peccasse, atque in aliis tolerasse ac probasse, quod malum, & lumini rationis ac Deo ipsi, quem cognoverant, repugnare sciebant. Similiter ostendit eorum ignorantiam fuisse aut affectatam aut crassam, ideoque opera ab ignorantia illa procedentia fuisse imputabilia. Cæterum non est credibile, eos non satis advertisse turpitudines illas & innaturales luxurias fuisse malas ac detestabiles. Jam verò de hujusmodi operum pravitate ac imputabilitate in præfenti non queritur; sed solum, utrum ignorantia nullo modo prævisa imputetur ad peccatum, & non sit merus effectus peccati, sed verum peccatum, idque ratione sui imputabile, si oriatur à peccato; quod certè ex hoc loco non probatur. Neque commentatio S. Thomæ id probat. Ostendit ille quidem, primum Gentium illarum peccatum contra cultum Deo debitum processisse ex satis clara cognitione mali latentis ac debiti sui, cui non correspondebant; inde autem factum est, ut, Deo gratiam suam copiosam subtrahente, turpissimis vitiis se inquinaverint; nec dicit, aut insinuat eos non satis eorum turpitudinem agnovisse. De aliquibus quidem Gentium peccatis videtur supponere, ex ignorantia fuisse patrata, nec tamen ideo eos excusationem habuisse, quia ipsa eorum ignorantia erat culpabilis, quæ proinde non poterat opera ex illa provenientia excusare, sed mala & imputabilia reddere. Porro quod dicit: *Si ignorantia causetur à culpa, non potest subsequenter culpam excusare*: intelligi debet non de quavis causalitate physica, sed solum de causalitate morali, ratione cujus ignorantia aut affectatur, aut ex negligentia advertenter contracta incurritur; alia enim ratione ignorantia non est voluntaria & culpabilis, ut ex expressa ipsius doctrina satis constat. Ergo ne sibi contradicat, ita interpretandus est.

Directa solutio argumentorum Celladei.

43. Porro ex dictis satis constat, quæ ratione opera ex ignorantia & errore patrata, sint aut ex dictis non sint peccata, & ad pœnam impotentur. In primis aliqua dicuntur fieri ex ignorantia, non quia sicut ex absoluta mali inconsideratione, sed quia

quia vel noticia mali est exigua, cum antea aut in aliis occasionibus esset longè clarior, & illa claritas vel ob pravam habitum, vel in poenam peccati ablata est. Secundò, quæ fiunt in dubio dicuntur fieri ex ignorantia, quia malum operationis à dubitante ignoratur. Et de his non est dubium, quin sint peccata ratione sui imputabilia ad peculiarem culpam & poenam, quia fiunt ex malitia, cum sufficienti advertentia ad malum operantur. Jam plurimi textus SS. Patrum & aliorum de ignorantia in hoc sensu intelligendi sunt.

44. Sed esto, loquamur de aliquo opere, quod ex ignorantia & errore culpabili procedat, absque eo quòd ulla mali suspicio appareat in opere, quod hic & nunc ponitur; immò supponamus, illud absolutè bonum reputari; adhuc multipliciter peccari potest in tali opere. Primò si illud ex passione aliqua mala indebitè fiat; tunc enim ignorantia & error non excusant opus à peccato malitiæ, ut patet. Hac ratione Judæi & alii persequentes Christum & Apostolos peccare poterant, & fortè peccabant, etsi putarent se Deo obsequium præstare eos persequendo. Secundò negligentia, ob quam error incurritur & continuatur, sæpe non est unum tantum numero peccatum; sed homo frequenter peccat, longo tempore debitam diligentiam omitendo; & quidem ob habitum contractum fieri poterit, ut negligentia adeo facilè incurritur & parvi fiat, ut licèt intellectus ad obligationem sufficienter advertat, voluntas tamen nullo saltem notabili remorsu terreatur. Hinc autem duo sequuntur. Primum est, quod homo actu peccet in eo quod bonum putat, & de quo in particulari nullam habet suspensionem mali, sed illud Deo placere credit, idque intelligo non de imputabilitate propter negligentiam olim culpabilem, sed propter novam culpam negligentia præsentis, quam homo potest & debet amoliri. Interim tamen ex negligentia ista incidit in errorem, quo credit malum esse bonum, & Deo placere, &c. Hic error, & opus ab illo regulatum, est peccatum, habetque novam imputabilitatem à negligentia præsentis per quam error ille aut inducitur aut continuatur. Porro culpa illius negligentia procedit à cognitione genericè saltem repræsentante ignorantiam esse removendam, quæ cognitio non contrariatur errori circa particulare objectum, ut patet. Hac etiam ratione peccare poterant, & sæpe de novo per novam imputabilitatem peccabant illi, qui persequerentur Christum & Apostolos. Secundum, quod ex hac doctrina sequitur, est, quòd qui diu vincibiliter manent in erroribus suis, ac frequentius ex tali errore mala committunt, gravius peccent, & severius puniendi sint in futura vita, quam qui citius moriuntur in illo errore; quamvis quoad alia in nullo sit diversitas. Ratio est, quia negligentia continuata, est peccatum continuatum, quod ratione sui imputabile est, & consequenter, quòd magis continuatur, eò gravius evadit, & ob multipliciter ac extensionem omissionum ad novam culpam & poenam imputatur, atque ita opera etiam sequentia ad novam culpam & ampliorem damnationem imputantur, quia informantur à culpa majore & deteriore, ut patet. Hac ratione verificantur ea, quæ PP. & Theologi asserunt de iis, qui in suis erroribus perseverant; aliquando enim dicunt, eos semper ad ampliorem damnationem sua peccata ignorantia multiplicare: quod verum est non solum

ex eo, quòd talia opera ex indebita passione, & mala contra conscientiam fiunt; sed ex eo etiam præcisè, quòd fiunt ex ignorantia per novam & repetitam negligentiam continuatam: & sanè vitæ negligentiam introducta, diu continetur, quia eadem negligentia semper remaneat culpabilis, & homo taliter negligens pluries Deum ex advertentia sufficienti offendat.

45. Adde tam Sacram Scripturam, quam Sanctos PP. mala aliqua sæpe vocare peccata, quæ quædam Tridientinum sess. 5. decreto de peccato originali sub finem hæc habet, *Concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quòd verè & propriè in venatu peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur.* Itaque cum effectus peccati, maxime si ad peccatum inclinet, sæpe videntur peccata, quamvis propriè peccata non sint, fieri potest, ut aliqui ex textibus, quos Cellæus profert, non agant de peccatis propriè, sed solum impropriè dictis. Tales autem auctoritates nec Cellæo favent, nec nostræ opinioni adversantur, ut patet.

46. Demum præter peccata hæcenus dicta, admittimus peccata puræ ignorantia, quæ in eo peccata sita sunt, quòd oriuntur ex ignorantia primitivè culpabili, sed quæ ob novam & continuatam negligentiam imputari nequeunt. In hoc casu, qui poneret malum, quòd absolutè crederet esse bonum, peccaret quidem, quia malum illud imputaretur propter negligentiam culpabilem, per quam ignorantia contracta fuit, quia tam ignorantia, quam mala illa sunt simpliciter voluntaria, quia in negligentia illa fuere indirectè volita, cum intellectus proponeret obligationem ad ea per diligentiam advertenda. Itaque opera talia, prout oriuntur ab ignorantia culpabili, atque ab ea informantur, verè sunt peccata, nec quiquam de hoc dubitat. Sed quæstio est, utrum hæc opera sint peccata peculiaria, utrum habeant propriam malitiam & imputabilitatem distinctam à tota malitia negligentia, per quam ignorantia contracta fuit, ideoque ad propriam & peculiarem poenam ac damnationem imputentur. Communis opinio negat, modò nulla sit mali latentis suspicio, nec turpitudine aliqua ac indebitus agendi modus cluceat in opere, nec præsens ignorantia novam rationem culpæ habeat, sed opus simpliciter judicetur bonum, bona fide eliciatur, nec aliud ipsi imputari possit, quam quod ab ignorantia primitivè culpabili oriatur. Ratio efficacissimè & quoad me convincens, est, quòd volitio illius objecti non est ex se & intrinsecè mala, quia si eadem elicitæ fuisset cum omnibus circumstantiis, in quibus nunc actio veritatur, non fuisset peccatum, nec ad culpam imputari potuisset, si culpabilis ignorantia non præcessisset. Malum enim non aliter voluntarium est, quam in illa ignorantia, quam homo poterat & debebat vitare. Ergò volitio illa non est intrinsecè mala. Ergò malitia omnis est illi extrinsecæ, nec aliunde habetur, quam à negligentia culpabili, quia eà sive in re, sive in mente ablata, omnis propria ratio culpæ & in re & in mento tollitur. Ergò talia opera non aliam malitiam moralem, non aliam imputabilitatem, seu propriam rationem peccati habent, nisi quæ communis est dictæ negligentia, cum ab illa sola totam mali imputabilitatem, seu peccati propriè dicti, denominationem accipiant.

Peccari potest in opere procedente ex ignorantia culpabili, licet nulla suspicio mali in illo opere, suspicio.

47. Quòd si loquamur de ignorantia nullatenus prævisa, quæ tamen incurritur per peccatum, & de malis ab illa ignorantia postea absque ulla actuali malitiæ advertentia provenientius, eadem ratio multò magis locum habet, quia opera sequentia non solum non sunt præcisè ratione sui mala & imputabilia, ut ex proximè dictis constat, sed vel maximè, quia nec ignorantia illa, nec mala ab illa provenientia ullatenus fuerunt voluntaria, aut volita, ut efficaciter probatum est. Jam ergò absurdum est deserere communem gravissimorum Auctorum opinionem, ratione tam efficaci stabilitam, nisi convincens ratio, aut auctoritas irrefragabilis afferatur. At hæc certè nec allata est, nec unquam, ni fallor, afferetur: Provoco enim Celladeum ut determinatum casum ponat, in quo constat nullum ex assignatis aut aliis assignabilibus malitiæ causis intervenire, præter hoc præcisè, quòd oriatur ab ignorantia primitus culpabili nondum retractata & abolita, aut quòd citra omnem mali imminentis suspicionem ignorantia à peccato aliquo procedat; & hoc posito afferat textum urgentem aut rationem validam, quæ probet talem actum habere propriam imputabilitatem ac malitiam distinctam à malitiâ peccati, per quam ignorantia retractata fuit, & tunc aliquid ad rem dicit; si hoc præstare nequeat, frustra laborat. Rationem nullam affert: Auctoritates generaliter sumptæ probant quidem majorem damnationem communiter incurri ab illis, qui plura mala ex ignorantia culpabili patrant; sed non ostendunt majorem illam damnationem non provenire ab aliquo peccato malitiæ intervenientis, aut certè ex continuo peccato ignorantie, &c. Nec unquam exprimet argumentum, quo, sistendo in terminis questionis, peculiaris & propria malitiæ ac imputabilitas talibus operationibus tribuatur. Ut patet an verum dicam, rogo Lectorem, ut ex auctoritatibus citatis conetur argumentum formare, quo hoc probet; quòd cum præstare non poterit, propriâ experientiâ convictus mecum sentiet.

48. Cæterum quod ad præsentem controversiam de ignorantia per peccatum sine ulla suspicionem mali retractatam attinet, nimis perspicuum est, ea quæ Celladeus congerit hoc non probare, cum non probent ignorantiam, de qua mentionem faciunt, non fuisse aut crassam aut affectatam, atque ex peccato malitiæ scienter ac voluntario retractatam; libenter enim viderem syllogismum formari ex iis quæ adducit, cujus conclusio sit propositio controversa. Verùm, cum Lector talem syllogismum, qui probabiliter urgeat, ex illis formare nequiverit, concludet, ni fallor, Celladeum intentum suum minimè probare, ac sine fundamento à communi veraque sententia recessisse.

49. Præclara prorsus sunt, quæ S. Thomas de cæcitate atque hebetudine mentis tradit, eaque omnia & singula admitto, sed simul aucter assero, S. Doctorem diametraliter opponi asseritis Celladei. Ille probandum assumit, quòd ignorantia nullatenus prævisa sit peccatum, si à peccato inducatur: ut hoc probet asserit, S. Thomam dicentem, cæcitate mentis aliquando esse peccatum. Sed quid inde? Omnes idem dicimus. Subsumi deberet. Sed S. Thomas ait cæcitate esse peccatum, quando inducitur per peccatum, quamvis nulla ignorantie incurrendæ suspicio peccanti occurrat. At ubi S. Thomas hoc tradidit? Nullibi. Certè loco, quem Celladeus citat. R. P. A. Terilli, Regula Morum. PARS II.

tat, expressè tradit oppositum; nam postquam dixit cæcitate consistere in privatione principii visionis intellectualis; mox dicit illud principium esse triplex. Primum, est ipsum rationis naturalis lumen; sed hoc anima nunquam privatur. Ergò cæcitas consistens in carentia hujus principii, non est peccatum, cum nunquam incurritur. Secundum, est lumen habituale, naturali rationis lumini superadditum; & hoc lumine, inquit, anima interdum privatur. Et talis privatio est cæcitas, quæ est pœna, secundum quod privatio luminis gratia quedam pœna ponitur, &c. Porro hæc cæcitas non est peccatum, sed pœna peccati, ut S. Thomas expressè tradit in eodem art. ad 2. Tertium, est aliquod principium intelligibile, per quod homo intelligit alia; cui quidem principio intelligibili mens hominis potest intendere, vel non intendere. Et quod ei non intendat, contingit dupliciter. Quandoque quidem ex hoc, quod habeat voluntatem spontaneè se avertecentem à consideratione talis principii, secundum illud Psal. 35. Noluit intelligere, ut bene ageret. Alio modo, per occupationem mentis circa alia, quæ magis diligit, quibus ab inspectione hujus principii mens avertitur, &c. & utroque modo cæcitas est peccatum. Hæc S. Thomas, qui ex his scitur non agnovisse rationem peccati nisi in hac tertia classe cæcitate. Porro asserit peccatum hoc dupliciter incurri, primò directè affectando ignorantiam, secundò indirectè negligendo scientiam, quatenus animus ab ea inquirenda avertitur ad considerationem eorum, quæ magis amat. At hi modi incurrendi peccatum cæcitate supponunt advertentiam ad obligationem removendi ignorantiam, ut patet. Ergò S. Thomas aliud hæc non docet, quàm quod i. 2. docuerat de ignorantia, scilicet ignorantiam tam affectatam, quàm crassam, esse voluntariam, & ad peccatum imputari, quod omnes admittunt. Præterea quòd hic loquatur ex suppositione ignorantie aliquo modo cognite, ex eo patet, quòd supponat esse in potestate hominis intendere & non intendere tali principio. At hæc non sunt in potestate hominis nisi circa ea, quæ voluntati representantur per intellectum, ut patet. Uno verbo totus textus, doctrinæque progressus, hoc ipsum aperte ostendit. Similia prorsus habet de hebetudine art. 2. Hebetudo, inquit, habet rationem peccati, sicut & cæcitas mentis, in quantum scilicet est voluntaria: ut patet in eo, qui affectus circa carnalia, de spiritualibus subtiliter discutere fastidit, vel negligit. Ecce totam voluntarietatem hebetudinis reducit ad contemptum & fastidium, aut ad neglectum attendendi spiritualibus; asseritque se idem dixisse de cæcitate. At nemo fastidit aut negligit nisi illud quod ipsi aliquo modo proponitur. Ergò S. Thomas his in locis expressè requirit notitiam præviam de obligatione removendi cæcitate & hebetudinem, ut illæ sint voluntariæ, ac rationem peccati continent. Et tamen Celladeus citat hunc locum S. Thomæ, ut probet ignorantiam nullo modo prævisam esse peccatum, si ab alia quavis culpa originem trahat: sed nimis clarum est S. Thomam non solum id non docere, sed expressè tradere oppositum; tum quia discursus illius omnem rationem voluntarii à tali ignorantia excludit; tum quia expressè fatetur, talem ignorantiam, utpote à Deo inflatam, esse pœnam peccati, & non peccatum. Cogitet hæc Celladeus, & agnoscat tandem quàm debilia, immò quàm suo intento contraria argumenta afferat, ut proprias suas opiniones & novas cogitationes stabiliat.

50. Porro eodem modo discurrendum est de cæcitate

Celladeus immerito refragatur correnti Doctorum.

Celladei argumenta à questionis scopo aberrant.

Autoritas S. Thom. alata adeo non favet Celladeo ut maximè ad veretur.

Quādo cæcitas sit peccatum.

cæcitate & malis à cæcitate inductis, sicut loquuti sumus de ignorantia, ejusque effectibus, utraque enim eisdem modis esse potest voluntaria, ut patet. Itaque fatemur cæcitatē & esse peccatum, & à peccato non excusare, quando & ipsa, & ejus effectus sunt voluntarii; & hoc ritè probatur ex Sacra Scriptura. Cæterum id numquam evenit, nisi aliqua eorum imminetium, ac debiti illa avertendi cognitio præcesserit. Cæterum quæ & qualis sint peccata, quæ sunt ex cæcitate mentis, & unde omnem suam malitiam habeant, non aliunde determinari potest, quàm ex causis proximè perpensis, quando egimus de peccatis ignorantia.

Inepta Celladei comparatio.

51. Cæterum cæcitas, de qua Sacra Scriptura, & SS. PP. loquuntur, non est ignorantia quorumlibet, sed solum eorum, quæ & possunt & debent ab omnibus sciri, quæque à quovis per diligentiam mediocrem cognosci possunt. Quæ cum ita sint, stupendum est, Celladeum iterum comparationem instituisse inter opiniones probabiles falsas, & cæcitatē, de qua Sacra Scriptura loquitur. Cæcitas culpatur, quia poterat & debebat vitari, estque in cujusque potestate illam amoliri, quia solum privat scientia eorum, quæ certa sunt, & ab omnibus diligentiam adhibentibus certò sciri possunt. In his autem error non excusat, quia culpabilis est, ut patet. Quod si alicui per accidens error culpabilis non fuerit, ille pariter per accidens excusabitur. Hinc culpabiles erant tam Magistri cæci, quàm populi excæcati apud Hebræos, qui errabant circa illa, de quibus Celladeus mentionem facit; & in illis non sufficit dicere, Magister dicit, quia veritas ab omnibus certò sciri potest & debet; ideoque omnis error in talibus est vincibilis. At in rebus incertis, de quibus solum agimus, aliter se res habet; in his enim veritas certò sciri non potest, sed totum relinquitur probabili ac diligenti quæstionis resolutioni, quæ proinde sufficit, ut homo, etsi per accidens erret, excusetur; & in eisdem pro rudibus sufficit, si consilium à peritis petant; si enim illorum se dictis conformant, haud dubiè excusantur, quia faciunt, quod ad veritatem sciendam facere possunt & debent. Ergò si errent, invincibiliter errant & excusantur. Quis hæc cogitans non stupebit, cum legerit apud Celladeum opiniones probabiles Auctorum Catholicorum si falsæ sint, & scriptores in rebus incertis & utrimque probabilibus errantes, comparari cum cæcitate Judæorum, ac cæcis illis Magistris, qui contra legem naturæ ac Dei certò latam, ac aut notam aut facile & certò noscibilem, ex errore vincibili operabantur. Pudet me profectò hæc toties proferre; quia indignum est Theologo tales comparationes instituisse, utpote quæ viris Sanctissimis gravissimisque Ecclesiæ Doctoribus injuriæ sunt, & ab omni verisimilitudine remotissimæ.

De qua cæcitate loquitur S. Scriptura.

52. Porro cæcitatē mentis, de qua S. Scriptura loquitur, quamque reprehendit, à peccatis induci fatemur, eamque aliquando peccatum esse agnoscimus. Similiter Christus venit, ut cæcitatē ac tenebras, quæ mundum operuerant, dissiparet. Quid inde ad præsens intentum inferet Celladeus? Peribant, inquit, anime in sua cæcitate. Ergò peccabant. Nil tamen de peccato cogitabant aut suspicabantur. Sed ubi tradit hoc S. Scriptura? Hoc Celladei commentum est, ab omni veritate alienum. Cogitabant illi, saltem ab initio, de cæcitate, alioquin non fuisset illis voluntaria. Cogitabant sæpe postea, & de novo peccabant per

negligentiam continuatam. In multis etiam bene sciebant se male facere; nec hoc opponitur cæcitati, ut mox uberius ostendam. Atque ideo peribant in sua cæcitate. Quòd si aliquis ex mera ignorantia & cæcitate operabatur, illud opus erat quidem peccatum, sed non imputabile ratione sui, ut sæpe ostensum est. Sed quid si perierint in cæcitate illa? Quid hoc ad præsentem quæstionem de usu probabilium, quando veritas oculatissimos ac maximè diligentes laet? Viderit Celladeus, qui hæc objecit, nam alius nemo videt.

53. Dixi advertentiam mali non opponi cæcitati mentis, quia obscurissima & maximè horrenda cæcitas cum hac advertentia coheret. Quis cæcior illo, qui cum pericula imminetia videt, ab illis non terretur? Quis furdior illo, qui audiens fulmina divinæ justitiæ, illis non plus movetur, quàm si illa non audiret? Et tamen eò homines deveniunt, ut, oculis apertis, absque ullo remorsu aut conscientia terrore plurima peccata committant, nec iis plus moventur, quàm si malitiam non agnoscerent. Hoc est videntes non videre, & audientes non intelligere; quia est videntes & audientes perinde se habere ac gerere, ac si nec viderent quæ vident, nec audirent quæ audiunt. Nulla cæcitas aut furditas est pejor ista, quæ illis tantum convenit, de quibus verisimè dicitur: *Excæcavit illos malitia eorum*; per manifestam enim malitiam, & pessimam peccandi consuetudinem extinguunt lumen gratiæ, quæ à peccando homines deterrentur, nec ferò volunt considerare gravitatem & periculum peccatorum suorum, sed hæc omnia continent, ut suis voluptatibus sine impedimento fruantur? Porro carentia talis luminis est propria cæcitas, quam homines in peccatorum penam incurrun, ut dictum est ex S. Thoma.

54. Itaque Celladeus hic §. 3. propè medium immeritò insurgit in eos, qui advertentiam & scientiam cum cæcitate conjungunt, eosque non solum profanatores, sed etiam carnifices esse arbitratur, qui dicunt, cæcum ducentem, & cæcum ductum ambos in foveam cadere, si ambo foveam videant. Scio necessarium non esse, ut ambo foveam videant, quia si error sit circa necessaria necessitate mediū ruunt in foveam, etsi nec foveam videant, nec in eam cadendo peccent. At ut peccent cadendo in foveam, fovea aequaliter videri debet. Nec ideo profanator aut carnifex est, qui tales & videntes & cæcos appellat. Tales S. Thomas & videntes & cæcos agnovit, quia lumen rationis ostendit malum, à quo tamen multi non moventur, quia cæci sunt, & carent lumine gratiæ, quo debet & cum salutari timore à committendo peccato retrahantur. Certè ex mente S. Thomæ cæcitas hæc naturalis rationis lumini non opponitur. Ergò rectè coheret. Ergò ex mente expressa S. Thomæ cæcitas, & quidem maximè horrenda, utpote quæ à Deo in penam peccatorum infligitur, cum alicui & sufficienti advertentia mali, optimè coheret. Sed & Christus ipse *Matthæi 13.* hoc ipsum satis expressisse videtur, quando loquens de Judæis cæcis, illis applicat prophetiam Isaie dicentis, *Auditu audieris & non intelligis: & videntes videbitis & non videbitis.* *Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt, &c.* Certè locutiones istæ supponunt aliqualem notitiam rerum quæ non perferè videntur & intelliguntur, ut dici de illis possit, quod videantur & non videantur; quod audiantur

audiantur & non percipiantur. Certum autem est sermonem ibi esse de horrendæ populi Judaici cæcitate, ut exprimitur in ipso textu. Ergo cæcitas & horrenda cæcitas non excludit omnem actualem advertentiam mali. Ergo Celladeus invalidè arguit, quando ex eò quòd peccantes ex cæcitate non excusentur, infert advertentiam mali non esse necessariam ad peccandum peccato per se ac ratione sui imputabile. Invalidè, inquam, arguit, tum quia terminos cohærentes supponit esse oppositos, tum quia consequens ex antecedenti in sensu ipsius admissio non sequitur, quia talia peccata, quando sunt ex pura ignorantia, non sunt imputabilia ratione sui, ut ostensum est.

55. Causam cæcitatæ ex parte nostræ Theologi in luxuriam committere referunt; nec abnuo quin ob alia etiam peccata incurrantur: & hoc bene probat Celladeus, qui etiam ex Evangelio rectè ostendit, vitam probam ad fidei doctrinam debite percipiendam plurimum conducere, cum causam cæcitatæ tollat. Inde autem perperam infert, quòd omnes teneantur ignorantiam vitare, quia possunt Dei voluntatem facere, & tenentur non peccare. Ex hoc enim non sequitur, quòd homo teneatur ignorantiam vitare, nisi obligatio eam vitandi aliquo modo ei repræsentetur. Si enim absque tali cognitione peccet, & Deus ob peccatum ignorantiam infligat, illa ignorantia erit quidem poena peccati, sed peccatum non erit, cum non sit voluntaria, ut ostensum est. Itaque cavendum est ab æquivocatione, quæ facile incurritur, nisi advertamus aliud esse aliquid esse voluntarium seu volitum, ut ostensum est. Itaque cavendum est ab æquivocatione, quæ facile incurritur, nisi advertamus aliud esse aliquid esse voluntarium seu volitum, ut ostensum est. Itaque cavendum est ab æquivocatione, quæ facile incurritur, nisi advertamus aliud esse aliquid esse voluntarium seu volitum, ut ostensum est.

Quid ad voluntarium requiratur in re præscanti?

Ceterum imitari reprehendit Celladeus.

Doctrina Celladei conscientias torquet.

Invalidè ipsam probat.

56. Nec conducibilia sunt ad intentum Celladei, quæ de obligatione mundandi conscientiam ponderat. Illa quidem obligatio admittitur, juxta moderatam præscriptionem graviorum Theologorum; sed absurdum est ponere obligationem, quam Celladeus præscribit, quippe quæ nullam hominibus, quietem permitteret; cum nemo quiescere posset, donec ad probabilitatem raro aut numquam fallentem de statu suæ gratiæ pertingeret. At quotusquisque est, qui ad hanc se pertigisse tuto ac prudenter confidere potest? Pauci admodum, & qui sanctiores sunt, de hoc magis quam alii formidant. Ergo Celladeus omnes inquietudine ac scrupulis vexat obligationibusque à se impositis non à Deo institutis inquietat.

57. Nec ea quæ assert, intentum probant. Si quidem nulla lex obligate potest ad sui cognitionem, sicut obligat ad sui impletionem, ut clarè ostensum est in superioribus. Similiter lex quidem obligat ad removenda impedimenta, quæ apparent; ad ea autem quæ latent removenda, neminem dirigere, ac obligare potest; quia quæ planè nesciuntur, vi legis exigi nequeunt, cum esse voluntaria, & ab actibus humanis attingi non possint. Similiter tenemur vitare occasio-

nem proximam, quia scimus illam esse vitandam, ideoque peccat qui eam non vitat. Inde autem rectè infertur, quod teneamur quantum in nobis est vitare cæcitate ac ignorantiam, quando lex illam prohibens apparet, idemque valet de vitanda quavis impotentia consequente ad non peccandum, quando illa innotescit; at si illa ejusmodi deus impotentia nobis penitus ignota, illa exercitè quidem vitari potest, & debet quoties à peccato inducitur ac dependet; at signatè ad illam evitandam ex vi legis dirigentis nos obligari, est prorsus impossibile, cum lex hominem non dirigat nec dirigere possit nisi mediante sui cognitione.

58. Ex his efficaciter constat, Celladeum nullà ratione probasse intentum suum, scilicet quòd ad voluntarietatem & imputabilitatem ignorantia aut alterius mali sufficiat, si illud à peccato procedat, quamvis nulla illius cognitio aut suspicio, vel dubium præferat. Constat enim argumenta illius ad hoc probandum aut applicari non posse, aut si applicentur omni vi ac energia carere, cum oppositum per rationes efficacissimas atque per communem gravissimorum Auctorum opinionem sufficienter innotescat & probetur.

59. Unde demum concludo, Celladeum im- Inanis Cel- meritò gloriari de doctrina sua, tamquam de cla- ladei jactan- vi regia, per quam aditus ad præclarissimas, ut tia. ipse putat, veritates aperitur. Verum veritates illæ præclaræ sunt errores satis patentes, & doctrina, qua ut clavi utitur, non solum sine fundamento sed contra efficacissimas ac insolubiles rationes traditur. Totum in eo vertitur, utrum peccatum puræ ignorantia sit ratione sui imputabile, nec ne? asserit Celladeus, nos negamus. Sed inter utroque hæc diversitas intercedit, quòd ille rationibus & auctoritatibus æquivocè, aut præpostèrè intellectis ad hoc probandum utatur, nos autem ex communibus principiis ab omnibus admittis nostram sententiam stabiliamus.

60. Præterea doctrina præfens, quàm clavem regiam appellat, talis quidem est, ut ex illa admittis plura eorum vera esse, quæ in superioribus tradidit, quæque hic summatim infert, satis efficaciter probari possint. Verum doctrina hæc falsa est, nec ad alia probanda, etsi illa admittantur esse vera, est necessaria. Peccata enim ignorantia, si sint imputabilia, ideo sunt talia, quia ignorantia ipsa fuit volita, saltem indirectè, ideoque cum homo scienter neglexerit illam removeere sicut poterat & debebat, nil mirum si & illa, & mala per illam patrata imputentur ad culpam. At præfens assertio, seu præfensa clavis regia in eo consistit, quòd ignorantia nullo modo repræsentata sit voluntaria & imputetur ad peccatum. At hoc est falsum, ut dictum est. Deinde non est necessarium ad prius probandum, ut patet. Ergo malam & incongruam, non auream aut regiam clavem adhibet Celladeus ad suas sententias comprobandas.

61. Ex his, & iis, quæ in superioribus dicta sunt, habetur clarissima responsio ad omnia & singula, quæ Celladeus in hac quæst. concessit. Ego hic peculiariter ad præsentem controversiam pertinentia explōsi, sed præter hæc alia multa repetuntur, quæ in superioribus objecta fuerunt. Ad illa ergo priores responsiones applicari possunt, cum hic nil peculiare ad eorum confirmationem afferatur.